

LIBERTAS

Nr. 15

Maj 1993

Krøniker om Pipifax

Ocularius

Interview med Ludwig Lachmann

Richard Ebeling

Fra republik til kejserdømme

Ted Galen Carpenter

Eksperterne er uenige om drivhuseffekt

Niels Erik Borges

Hayeks begrundelse for liberalisme

Christopher Arzrouni

Anmeldelser

Kapitalismens oppkomst

BOP

Hore og madonna på kjærleikens øy. Turistrapport från Syden

Jenseits des Grossen Oktober. Das Laboratorium der

Moderne Petersburg 1909-1921.

Den offentlige løgnen, studier i svensk Moralism.

EGO

The Ethics of Redistribution

Udenlandske bøger

Tidsskriftet Libertas

ISSN 0107-8046

© Libertas. Eftertryk med kildeangivelse er tilladt.

Tidsskriftet Libertas er et uafhængigt nyliberalistisk tidsskrift til fremme af studiet af fri markedsøkonomi og personlig frihed.

Artikler — signerede eller usignerede — udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens, udgiverens eller medlemmernes holdninger. For indholdet hæfter alene forfatterne og redaktionen.

Indlæg

Redaktionen modtager gerne indlæg af enhver art, men påtager sig intet ansvar for materiale, der tilsendes uopfordret.

Indlæg sendes på 3.5" diskette vedlagt papirkopi (Format: DD eller HD; Macintosh eller PC; MacWrite, Word, WordPerfect eller alm. tekst) til

HC Hansen
 Vestagervej 27
 2900 Hellerup

Tidsskriftets redaktion

Niels Erik Borges (ansvh.)

Herluf Trollesgade 7, 3.tv.

1052 København K

Tlf.: 33 91 45 99

Christoffer Boe

Rasmus Dalsgaard Nielsen

Rydevænget 91

8210 Århus V

Tlf.: 86 15 71 51

Henrik Gade Jensen

Per Ørum-Hansen

Adresseændringer

Adresseændringer o.l. bedes meddelt:

HC Hansen

Vestagervej 27

2900 Hellerup

Udebliver Libertas, kan erstatningseksemplarer rekvireres hos postvæsenet.

Indhold

Krøniker om Pipifax	3	Bog anmeldelser	16
<i>Ocularius</i>		<i>Kapitalismens opkomst</i>	
Interview med Ludwig Lachmann	5	<i>BOP</i>	
<i>Richard Ebeling</i>		<i>Hore og madonna på kjærleikens øy. Turistrapport</i>	
Fra republik til kejserdømme	8	<i>från Syden.</i>	
<i>Ted Galen Carpenter</i>		<i>Jenseits des Grossen Oktober. Das Laboratorium der</i>	
Ekspertene er uenige om drivhuseffekt	12	<i>Moderne Petersburg 1909-1921.</i>	
<i>Niels Erik Borges</i>		<i>Den offentlige løggen, studier i svensk Moralism.</i>	
Hayeks begrundelse for liberalisme	13	<i>EGO</i>	
<i>Christopher Arzrouni</i>		<i>The Ethics of Redistribution</i>	
		<i>Udenlandske bøger</i>	

Krøniker om Pipifax

Af Ocularius

Da sprach Pipifax, der Kleine:
Ihr seid dumm wie Bohnenstroh,
ich allein, ja ich alleine
bin ein Teufel comme il faut!

Det hændte en dag, da jeg gik min sædvanlige morgentur i skoven. Det var tøvøj, og i solsiden var sneen smeltet bort, så det brune løv kom til syne. Jeg var stærkt fordybet i mine tanker, da jeg hørte en svag raslen i løvet; det er nok min ven egeret, tænkte jeg og drejede hovedet en smule - ganske rigtig, der var den røde pels, den lange hale, de spidse øren og det lille, rotteagtige fjæs. I det samme fik jeg et voldsomt dunk i den ene skulder, og noget hviskede i mit øre: Bare rolig, det er mig, Pipifax, gå videre, så kan vi snakke sammen.

Nu har jeg ofte haft lyst til at snakke med denne Pipifax, om hvis væsen jeg er ganske godt orienteret; han hører til gnaverne; de gnaver sig ind og huler ud, så jeg greb lejligheden og fortsatte roligt min gang med den besynderlige byrde på skulderen.

- Hvad er det egentlig, I går og laver? spurgte jeg.

- Ja, egentlig må vi ikke snakke om det; men da du alligevel på dine vandringer i skoven har opsnuset et og andet, så kan jeg vist godt - sagen er den, at jeg er en smule i unåde hos chefen; jeg har ikke den rette korpsånd, siger han, - og så er jeg foreløbig fritaget for mit embede.

- Hvad er dit embede, spurgte jeg.

- Jeg er ansat som yngste kontorist i Forslagsministeriet.

- Hvad går det ud på?

- Ja, der indgår forslag til ministeriet; de bedste bliver forelagt chefen, og hvis han antager dem, bliver vi alle sendt ud på arbejde.

- Hvor er jeres arbejdsfelt? spurgte jeg med en let gysen, - jeg anede svaret.

- Du aner rigtigt, sagde Pipifax. I er selv arbejdsfeltet, og jeg må sige, det er frugtbart.

- Fortæl lidt om jeres metoder, bad jeg.

- Orr, du kender dem jo ud og ind; men vil du høre mig i lektien, så er - jo, ser du, hver gang I opfinder noget, som truer med at blive jer til gavn, så er det vor opgave at forvrænge hele sagen, så I kun får ulykker af den, - det er mægtig spænd! Jeg behøver blot at nævne jeres sidste nummer, atomkraften, så er du med. Død og tusind djævl, da var der stor udrykning hos os, da lå alle herligheder på jeres tærskel; så måtte chefen selv i ilden, og én, to, tre - så var det hele forvandlet til...

- Aske, foreslog jeg.

- Nå, ja - i første omgang; men der er meget mere; nu har vi rigtig krammet på jer - frygt, had, desperation, så kan vi klemme jer. Og dog er det småting, vi har langt finere våben i ilden.

- Hvad mener du? spurgte jeg, og atter følte jeg en gysen.

- Akkurat, sagde Pipifax. Jeres storartede mekanik, som truede med at skaffe jer bedre kår på Jorden og mere tid og sind til at bekæmpe os, den har vi lidt efter lidt dirigeret over i jer selv, - åh, hvor chefen grinede, da et menneske første gang

udtalte ordene: Mennesket er en maskine! Alle fik vi - lige til yngste kontorist - en gyser i knaphullet.

- En gyser?

- Nå, ja, alt det, der fylder jer med rædsel, der bruger vi som ordner for pænt arbejde. - En af jer opfandt et ækelt slagord: »Begynd med børnene.« Det kunne nemt blive farligt for os. Sagen gik til Forvrængningsministeriet; jeg har en fætter der; han har fortalt mig det; et par nedrige individer iblandt jer begyndte at finde ud af, hvordan børnene skulle opdrages, og chefen indså straks, at så kunne vi skyde en hvid pind efter...

- Efter hvad? spurgte jeg.

- Rigtigt gættet, sagde Pipifax, det hele går jo ud på at få jer, hm, opløst, smadret, væk; de kvikkeste går måske ind hos os som yngste kontorist ...

- De kvikkeste?

- Nå ja, de der har »gjort mest fortræd«, som I så fjollet kalder det. Det er magthavere af enhver art; alle dem, vi har præpareret så vel, at de kører jer allesammen i grøften - jeg nævner ingen navne. Og ser du, når mennesket først er helt og holdent overbevist om, at han er en maskine og har maskinens art og begrænsning, så når han aldrig over en bestemt, temmelig lavt liggende grænse, hvorfra han intet overskuer; det skaffer os god arbejdsfred. Og nu er det os, der begynder med børnene. Hvad mener du om seksualundervisning i skolerne - ha ha - det fandt min farbror ud af, han fik en gyser af 1. klasse til sit knaphul, så god var ideen, nu skal den bare realiseres, - vi gir mekanikken en tand til, så glider det. Det bliver en stor landvinding. Hvad tror du ikke, det har skadet os, at I, selv om det kun var en begrænset tid, var i stand til at se hele livet i »et forklaret lys«, - uf, jeg hader det udtryk; men nu sætter vi ind og lærer dem, at det er mekanik det hele; ikke noget med at svæve ud over vidderne og få besked; ikke noget med at betrede grænseområder, hvor vi ikke kan ta' jer ved vingebenet og drive jer tilbage i folden.

- Tror du, I får held med jer?

- Vær ikke dum! Se dig om i verden - »Kæft, trit og retning«, det er chefens eget bon mot - det er også ham, der komponerer de flotteste festmarcher; de fylder jer med begejstring over at blive udslettet. Der begynder vi også med børnene. Det kunne blive en alvorlig fare for os, da I fandt på at slæbe dem ud i naturen hver søndag med en lærer til friluftsunervisning; chefen var nervøs; så blev det bestemt at lade sagen gå til børnereguleringsministeriet. Fluks smækker vi en uniform på dem - de 100 bli'r til én - den ene til 0 - 100 sjæle, pst væk, lamperøg og korpsånd, jo, det går strygende hos os. Og se nu folket, hvad tror du, folket er nu om dage?

- A, et folk er dog ...

- Rigtigt, engang var et folk en samling mennesker, i dag er det en klam tåge, der bølger hid og did uden anelse om, hvor den bølger hen. Og så er der kunsten, føj, et ledt ord - den har vi også sluppet mekanikken løs på; vi begyndte så småt med grammofonen, nu har vi højttalerne og dermed hele folket. Vi kontrollerer fotografien, vi laver »kunstfotografi« - ha ha! Og filmen, folket får spøgelsesbilleder, lutter løgne, som de sluger

råt. Der er fryd hos os, hver gang masserne vælter ud af biografene; vi læskes af deres åndssløvede udtryk, det er smaus for os. Jo, nu er jeres kultur i gode, sikre hænder. Du husker nok, hvad en ung herre sagde til dig allerede for mange år siden: »Hvis De ikke forstår at vurdere en fin boksekamp, så har De ikke begreb om, hvad kultur er.« Det passer. Og pengene, min kære! Dem har chefen selv skabt; men det ligger langt tilbage i tiden, senere er systemet stadig udbygget, nu er det næsten perfekt. Aldrig glemmer jeg den dag, da ministeren for pengetransaktioner foreslog chefen, at penge skulle gøres spiselige!

- Spiselige, spurgte jeg.

- Javel. Chefen tvivlede, men det gik. Nu lever alle af deres penge, og maden kastes i havet eller brændes, for at priserne kan holde sig oppe - ha ha! Resultat: Sult, sorg, elendighed - lige noget for os. Chefen gav en fin matinée, alle mødte i dollargrin.

- Men det er dog grufuldt! Jeg synes nu virkelig, at i øjeblikket...

- Øjeblikket! I djævelens skind og ben, bliv mig fra livet med dine stinkende ukvemsord, selv chefen knurrer, når han hører det. Sagen er gået til behandling i alle ministerier - æv, det måtte jeg ikke ha' sagt, glem det.

- Men hvis jeg nu lader alt det trykke, som du her har udtalt for mig?

- Orr, vi har vores trækkepaskulderministerium, de ta'r straks fat, så tænker jeg ikke, der sker noget.

Så sprang Pipifax.

Jeg sad på en væltet bøgestamme midt i skoven, det raslede i løvet, var det egernet - eller Pipifax? Han var ligeså rød. Mon jeg havde drømt det hele?

Er der forresten ikke en særdeles stor digter, som har sagt, at af det stof, hvoraf vore drømme er vævet - skabes virkeligheden?

Af filosof Johannes Hohlenberg

Når staten tager sig af kulturen, forsvinder den, ganske som når der sættes maksimalpris på en vare.

Johannes Hohlenberg

Interview med Lachmann om den Østrigske Skole

Professor Ludwig Lachmann arbejdede sammen med Hayek på Londons Universitetet i slutningen af 40'erne og underviste senere på The London School of Economics samt i Sydafrika. I 70'erne opbyggede han sammen med Israel Kirzner et østrigsk undervisningsprogram på New York Universitetet. Han har udgivet arbejder om økonomi, metodik og politik.

Sp: Professor Lachmann, kan De beskrive, hvilke specielle karakteristika, der adskiller Den østrigske Skole fra andre økonomiske skoler?

Sv: Østrigere beskæftiger sig naturligvis med menneskelige handlinger. Det har været velkendt siden Mises' bog, *Human Action*, udkom i 1949. Jeg tror, det er værd at lægge mærke til, at i både hos Ricardos klassiske økonomi og dette århundredes neo-klassiske økonomi opfattes menneskelige handlinger essentielt som en reaktion på omstændigheder, hvorunder menneskelig prioritering i sig selv opfattes som dispositioner - dvs. omstændigheder, mennesker ikke kan gøre noget ved. Den østrigske Skole taler derimod om handlinger hele tiden. For østrigere handler mennesket i form af midler og mål, og midler og mål skifter hele tiden. Det betyder, at mennesket kan ændre og ændrer deres prioriteringer bevidst, ligesom det ændrer sine midler. Folk er vælgere og aktører i enhver henseende til deres optræden i stedet for nærmest mekanisk at reagere, som økonomer af andre opfattelser ofte ser dem.

Sp: Hvad, tror De, forklarer den nyopdukkede fornyede interesse i den østrigske indstilling?

Sv: Delvist er det selvfølgelig simpelthen den neoklassiske autoritets nederlag. Indtil omkring 1960 dominerede det, der er blevet kendt som den neoklassiske syntese - den mærkelige keynesianske økonomiske systeme og den samuelsonske version af neoklassisk økonomi - scenen. Den nuværende nedtur for neo-klassisk autoritet har givet østrigerne en chance, som den har givet en chance til andre små afvigergrupper. Det er i denne specielle situation, at østrigerne nu har etableret deres position. Der findes ingen dominerende skole længere, og folk er mere villige til at lytte til afvigere, end de var i midten af dette århundrede, og østrigerne må få det bedste ud af denne situation.

Sp: Gennem den keynesianske eller neo-klassiske indstillings aftagende betydning er kvantitetsteorien også dukket op igen, eksemplificeret i Chicago-skolen. Hvad adskiller østrigerne fra Chicago-skolen?

Sv: Kvantitetsteorien har altid været en mekanisk teori. Østrigerne, der selvfølgelig ikke benægter sandheden i kvantitetsteorien, ville spørge hvorfor monetære fænomener opstår. Monetære fænomener opstår, fordi folk ønsker at gøre bestemte ting med penge. Det er den østrigske indstilling. Østrigerne spørger, hvad der ligger bag de kvasi-mekaniske resultater af ændringer i pengemængden. For eksempel: Hvordan opstår ændringer i penge- og kreditmængden?

Sp: Hvordan vil De så adskille den østrigske understregning af

subjektivismen fra Milton Friedmans type af Chicago-metodik med dens understregning af positivisme?

Sv: Jeg vil sige, idet jeg bruger L.A. Bolands terminologi, at filosofisk set er Chicago-folkene instrumenta lister. En instrumentalist er en, som har opgivet at finde sandheden, fordi det var et dårligt arbejde. Og, som Boland har vist, er der intet, man kan gøre for at overbevise en instrumentalist om det modsatte: Men østrigerne har bare ikke opgivet at finde sandheden. Og det er, finder jeg, den fundamentale forskel.

Sp: I deres kritik af den neo-klassiske indstilling har østrigerne været noget kritiske over for en fokusering på generelt ligevægtsanalyse og ofte over for matematik til at analysere generelle ligevægtsanalyser. Hvad er de fundamentale årsager til den østrigske utilfredshed med generelle ligevægtsanalyser. Hvad er de fundamentale årsager til den østrigske utilfredshed med generelle ligevægtsanalyser og med matematik som et redskab.

Sv: Jeg tror, at vi skal sondre mellem generel ligevægtsanalyse og matematikken, der, som De korrekt siger, snarere er et redskab. Utilfredsheden med den generelle ligevægt er en tradition hos østrigerne - lige siden 1930'erne, lige siden Hans Mayer i 1932! Østrigerne har altid afvist Walras' og Pareto's Lausanne-indstilling og har derfor afvist generel ligevægtsteori. I dag er der imidlertid næppe nogen respektabel økonom tilbage, som jeg ved, seriøst vil betragte generel ligevægtsanalyse som et redskab til at præsentere sågar et stiliseret billede af vor verden. Jeg vil tro, at efter Kenneth Arrow og Frank Hahn er det alment anerkendt, at den generelle ligevægts verden, som Robert Clower sagde, er en »eventyrverden«. Ved at sige sådan sagde østrigerne i virkeligheden ingenting, som ikke er blevet indrømmet af de neoklassiske ledere. Det er kun i Chicago, at man - så vidt jeg kan se - stadig tror, at - med Robert Sollows ord - »den verden, man ser, når man kigger ud af vinduet, er en verden i ligevægt«. At den reelle verden ikke kan være i generel ligevægt, er, tror jeg, noget, vi i dag alle kan blive enige om!

Sp: Hvilken metode tilbyder østrigerne som modstykke til den generelle ligevægtsteori?

Sv: Ja, det eneste alternativ, jeg kan se, er, hvad vi østrigere kalder »markedsprocessen«. Det betyder, at markedsøkonomi må ses som en kontinuerlig proces, essentielt en proces uden begyndelse og slutning, hvorunder generelle ligevægts-situationer er umulige; der opstår aldrig en hvilestilling. Økonomiske processer foregår, medens de hele tiden ændrer verden.

Sp: Et af de elementer, De selv har understreget i Deres bidrag, er forventningernes rolle. Hvorfor er forventningernes rolle så betydningsfuld i økonomisk analyse?

Sv: Forventninger er vigtige, fordi vi lever i en verden, som hele tiden ændrer sig, i en verden, hvor alting ændrer sig mere eller mindre. Og folk må tænke på fremtidige priser ligeså vel som på nutidige priser, for så vidt som de orienterer sig ud fra priser (hvilket de i høj grad gør under markedsøkonomi). En markeds-

orientering, der kun beskæftigede sig med nuværende priser og kvantiteter, ville nødvendigvis føre til katastrofale resultater, og enhver markedsdeltager må kende denne risiko. Markedsdeltagere må overveje - formulere ideer om - fremtidige priser. Det i sig selv, vil jeg sige, retfærdiggør, at man lægger stor vægt på forventninger i økonomien.

Sp: Som De nævnte, rejste en række østrigere allerede i 1930'erne spørgsmål omkring markedsprocessen, omkring problemerne med viden og om dynamiske områder i monetære teorier. Hvad bærer skylden for Den østrigske Skoles død i 1930'erne?

Sv: En speciel konstellation af omstændigheder. Den enkleste forklaring er selvfølgelig simpelthen, at de østrigske ideer, der var på den tid, blev skyllet bort af den keynesianske flodbølge. Eller, som Sir John Hicks har udtrykt det, »blev østrigernes stemmer druknet af det keynesianske orkestres fanfarer«. Det er utvivlsomt sandt, men jeg tror ikke, at det er hele forklaringen. Mit synspunkt er, at østrigerne - eller, hvis jeg må udtrykke det sådan, de ledende østrigere i 1930'erne - begik nogle fejltagelser. På en vis måde er det letfatteligt, at modstand mod regeringsindgriben, sågar ved starten af den værste depression, Verden har oplevet - lad os sige i 1932 - bevisligt var en fejltagelse. Og det er nu mere eller mindre anerkendt. Og jeg vil sige, at også på det analytiske felt var deren mærkelig afholdenhed fra at acceptere forventningernes betydning. At forventningerne må have betydning for handelscyklen, er også generelt accepteret i dag. Jeg mener, at 1930'ernes østrigere var meget langsomme til at acceptere dette.

Sp: Et af de elementer, østrigere fra tid til anden har kritiseret keynesianere for, er deres fokusering på, hvad man kalder gennemsnit og totalsummer i økonomisk analyse. Hvad er grundlaget for denne kritik? Sv: Jeg kan kun tale for mig selv og jeg føler, at når De nævner den fundamentale kritik af den slags makroøkonomi, som ønsker, at vi skal tro, at hvad der sker i verden, afhænger af relationerne mellem totalsummer, så ser jeg svagheden deri i behovet for ligevægt. Det er sikkert, at det er kun hvis, vi kunne forestille os, at økonomien kunne være i ligevægt, at vi ambitiøst kunne tale om størrelser som nationalindkomst; det er kun i en verden i ligevægt, at sådanne ting kan måles. I en verden uden ligevægt afhænger totalsummer imidlertid af, hvilke priser det lykkes at få i forskellige sektorer af økonomien på det givne tidspunkt.

Sp: Det fundamentale problem, som synes at eksistere i verden i dag, er den tilsyneladende aldrig stoppende stigning i priser. Hvordan analyserer østrigerne vor tids inflationskrise?

Sv: Igen kan jeg kun tale for mig selv. Den fortsatte stigning i penge- og kreditmængde er bevisligt et nødvendigt forhold. Men selvfølgelig kan man argumentere for, at dette kommer næsten af sig selv i en verden med inflatoriske forventninger. Det ulykkelige faktum er, at i den inflatoriske verden, vi nu befinder os i, vil presset fra yderligere inflatoriske forventninger - og hvordan kan vi fo tænke alverden for sådanne forvent-

ninger - med lønkrav på den ene side og kreditudvidelsen på den anden side i sig selv retfærdiggøre disse inflatoriske forventninger. Jeg tror, at vi i dag befinder os i en verden, hvor inflatoriske forvent-

ninger, den ekstreme fleksibilitet i kreditsystemet og den generelle ulyst til at acceptere de lønkrav, der stilles i en sådan verden - reagerer internt på en sådan måde, at det får inflationen til at fortsætte.

Sp: Hvad ville da - i det mindste ifølge Dem - være en nødvendig forudsætning for at stoppe dette?

Sv: Det monetære våben er selvfølgelig nødvendigt. Uden monetære begrænsninger kan inflationen naturligvis ikke stoppes. Men det synes mig, at det ville hjælpe, hvis lønkrav kunne bringes på et passende niveau, det vil sige på linie med de stabile priser, man forsøger at opnå ved at stoppe den fortsatte udvidelse af kreditten. Jeg mener, at vi behøver begge ting; i særdeleshed den monetære begrænsning. Uden begrænsninger kan inflationen simpelthen ikke stoppes, men det ville være en god ting også at opnå lønbegrænsninger. Men jeg må indrømme, at hvis sådanne lønbegrænsninger kun kan opnås gennem den såkaldte indkomstpølse, ville prisen være for høj. Erfaringen har vist, at indkomstpølse ikke virker.

Sp: Hvis indkomstpølse er en uanvendelig metode til at skaffe begrænsninger af lønkrav, hvad er så alternativet til at fremskaffe nedslag i lønkravene?

Sv: At forsøge at overtale lønmodtagerne til at begrænse deres lønkrav ved at love, at den fortsatte stigning i priser vil blive standset. For vi må alle stole på markedet - lønmodtagere som alle andre.

Sp: En metode til at løse det inflatoriske problem er blevet professor Hayeks forslag om at afnationalisere valuta. Hvordan ser De på dette forslag?

Sv: Jeg er ikke sikker på, at jeg forstår alle aspekter af forslaget. Det er nemlig ikke alene et spørgsmål om valuta, men også et spørgsmål om den totale kreditmængde. Som Hicks har udtrykt det: Totalen af tilgodehavender og gæld. Professor Hayek synes at opfatte det som et spørgsmål for bankerne alene. Det var det muligvis i 1920'erne. Men vort kreditsystem er meget mere komplekst, end det var for 50 år siden. Jeg må også indrømme, at jeg er noget bekymret for at fjerne den sidste lånemulighed. Jeg tror ikke, at noget moderne samfund har råd til at opleve, at en af dets større banker går konkurs. Så uanset om en sidste lånemulighed eksisterer eller ej i teorien, tror jeg, at, moderne regeringer er nødt til at optræde som en sådan. Så hvad det angår, anser jeg ethvert håb om at fjerne regeringernes indflydelse på banksystemerne som ørkesløst. Der må være nogen, som garanterer, at bankerne ikke lukker. Hvem kunne det være, hvis ikke regeringen?

Sp: Jeg går ud fra, at De så ikke er særlig modtagelig for et friedmanistisk monetært »styre« eller for en gulfod?

Sv: Jeg kan ikke se, hvordan vi kan vende tilbage til en gulfod, så længe inflationen fortsætter, da, uanset hvad man fastsætter som den officielle pris på guld, vil den før eller siden være alt for lav. Der kan ikke blive tale om at vende tilbage til en gulfod, så længe inflationen fortsætter. Vi må først stoppe inflationen - og så diskutere spørgsmålet om en fremtidig møntfod, det være sig gulfod eller varefod. At forsøge at vende tilbage til gulfoden nu er simpelthen at invitere katastrofen.

Sp: Der synes at være et skifte i gang ideologisk i de vestlige lande fra, hvad man kunne kalde socialistiske eller velfærdsstat-

slige ideologier, til en mere frimarkeds-indstilling. Vi kan tænke på regeringsskiftet i England og i få andre lande. Hvordan opfatter De denne ændring i ideologi? Tror De, at det er en tidsbegrænset bevægelse; eller tror De, at det er en fundamental ændring i indstillingen til regeringsmagt?

Sv: Det er et meget svært spørgsmål at svare på. De spørger mig faktisk, hvorvidt visse ændringer, som vi alle opfatter som permanente forandringer, hvad de blev betegnet som, eller permanente forandringer i samfundets mentalitet, er sådan eller ej. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal svare. Men jeg tror, at en del vil afhænge af de mere højreorienterede regeringers succes, som for nylig er kommet til. For eksempel: Hvis den konservative regering i England er succesrig, kan jeg forestille mig, at det vil blive bemærket andre steder i verden, og måske vil deres politik så blive kopieret der. Hvis politikken ikke viser sig succesrig, er et nyt sving til venstre meget sandsynligt. Det er overraskende, men sandt, at i efterkrigstiden har den venstreorienterede mentalitet på en eller anden måde overlevet, selv under forhold, man skulle synes var til ugunst for den. Tænk på den pludselige genopstandelse af venstreorienteret tankegang i de ellers gunstige 1960'ere. Så det er et meget svært spørgsmål at svare på.

Sp: Til Deres egen interesse i Den østrigske Skole: Hvordan blev De selv første gang bekendt med den østrigske indstilling og kom til at føle et slægtsskab med den?

Sv: I voksede op i Weimar-republikkens Tyskland i den krydsild, der var mellem de revisionister, der regerede Weimar-republikken, som de i dag regerer Bonn-republikken, og marxisterne. Det var i realiteten de to dominerende retninger i Weimarrepublikken. Nuvel, jeg brød mig af hele mit hjerte ikke om nogen af dem, skønt jeg faktisk lærte noget af deres diskussioner. Når jeg nu ikke brød mig om nogen af de dominerende retningers fløje, kigger jeg mig naturligvis om efter grønnere græsgange. Først studerede jeg Schumpeter, hvis arbejde i høj grad imponerede mig, som jeg tør sige, at det har imponeret næsten enhver leder. Men så forsøgte jeg at finde ud af, hvad der lå bag Schumpeter. Jeg fandt, og det var selvfølgelig i slutningen af 1920'erne, visse artikler, som Mises havde offentliggjort i de tyske filosofiske og socialvidenskabelige tidsskrifter, der fandtes i disse år. Jeg læste Mises og fandt, at her var noget, jeg kunne identificere mig med. Og på trods af, at jeg levede langt fra Wien, blev jeg noget af en Misesianer, simpelthen fordi kvaliteten i Mises' papirer tiltrak mig.

Sp: De lærte Hayek at kende på The London School of Economics?

Sv: Ja, jeg havde læst Hayeks »Prices and Production« i Tyskland, før jeg kom til The London School i foråret 1933. Jeg mødte Hayek første gang i London i april 1933.

Sp: Hvad var på den tid - på The London School - indstillingen til østrigsk økonomi?

Sv: Stort set var alle og enhver der østriger, da jeg ankom i foråret 1933. Hayek havde en øjeblikkelig succes, skulle jeg sige. Desværre aftog denne indflydelse i løbet af 30'erne. Jeg skulle sige, at da The London School of Economics lukkede på grund af krigen i september 1939, var Hayek og jeg de eneste østrigere, der var tilbage.

Sp: Et af de økonomiske felter, hvor De er kommet med mange bidrag, er det kapitalteoretiske. Hvad har været hovedstødet eller hovedfokuseringen i Deres bidrag på dette felt?

Sv: At dreje kapitalteorien i retning af noget, der er modtage-

ligt for subjektivistisk økonomi. Kapitalteorien var oprindeligt et produkt af de klassiske økonomer, af plutologi. Den var den slags økonomer, som var interesserede i rigdom som sådan og ikke i de individuelle handlinger, der var skyld i rigdommens opståen. For at kunne omforme kapitalteorien til et subjektivistisk studium må vi holde op med at koncentrere os om kapitalmængden eller dette eller hint ejerskab af en kapitalmængde. Vi må fokusere på enkeltpersoners mentale handlinger, når de leder, opererer og anvender deres kapitalgoder, hvordan de forbinder dem i kapitalkombinationer, hvordan de forsøger at fastholde værdien af deres kapital, eller hvordan de forsøger at akkumulere nye kapitalmængder. Det, jeg har fokuseret på er, at forandre noget, som anses for at være socialt objektivt, kapitalmængden, til handlinger mellem enkeltpersoner.

Sp: I lyset af, hvad De sagde før om, at det er svært at tale om tendenserne i fremtiden, hvordan opfatter De den østrigske Skoles fremtidmuligheder?

Sv: Praktisk talt, vil det afhænge af, hvor gode østrigerne, specielt den nye generation af østrigere, vil vise sig at være. Østrigerne må kunne tale til enhver. De vil i den nye situation blive spurgt om alle former for tåbelige spørgsmål af alle slags mennesker. Og østrigerne må vise, hvor gode de er til at svare på disse spørgsmål. Og selvfølgelig må østrigerne vise verden, at de er mennesker, der kan behandle reelle problemer.

Ludwig M. Lachmann (født d. 1. februar 1906) døde d. 17. december 1990, 84 år gammel. Ovenstående interview, som Lachmann gav til Richard Ebeling i 1980, er oversat fra Institute Scholar nr. 2, februar 1982, udgivet af Institute for Humane Studies.

Villy Dall

Fra republik til kejserdømme

Forfatningen og den amerikanske udenrigspolitik udvikling

De kongreshøringer, som undersøgte Iran/Contra skandalen, viser ikke nær, hvor langt republikken er kommet fra de udenrigspolitiske tøjler, som stifterne gav den på. Oliver North, John Poindexter og andre medlemmer af præsidentens stab hævdede vilkårligt, at den udøvende magt lovligt kan gå uden om kongressen for at iværksætte udenrigspolitiske foranstaltninger. De retfærdiggjorde denne optræden med »nationens interesser«, ligesom udøverne af amoralsk realpolitik har gjort det i generationer.

Af Ted Galen Carpenter

direktør for Cato-institutets udenrigspolitiske studier

Deres sprogbrug tilhører verdensriget - ikke en republik, der bygger på principperne om indskrænket regeringsmagt og politisk ansvarlighed. Såvel den udenrigspolitik, de taler for, som den taktik, de gør brug af, er yderst fremmed for den amerikanske tradition.

Et meget fremtrædende træk ved republikken i dens tilbivelsesår var de politiske lederes evne til at følge en klarsynet og begrænset udenrigspolitik. Gennem alle revolutionsårene og det årti, der fulgte, lærte en generation af statsmænd en grundlæggende lektie om internationale forhold. Selv om stifterne vedgik, at midlertidige alliancer med andre regeringer kunne være nødvendige, når nationens sikkerhed stod på spil, var de af den opfattelse, at sådanne sammenfiltringer normalt var uønskelige.

Stifterne indså, at alliancer kunne true med at trække den nye nation ind i en række komplicerede konflikter - hvoraf de fleste ikke ville have nogen betydning for dens berettigede sikkerhedsmæssige interesser eller kun meget lille betydning. USA ville formøble sin rigdom, opnå en uheldig militarisering af samfundet og sågar risikere sin dyrt vundne uafhængighed ved overilet at kaste sig ud i den af Europa dominerede magt-politik. Historikeren, Selig Adler, resumerede rammende stifternes konklusion således: »Der syntes ikke at være megen mening i at bringe Den nye Verdens fred i fare med de indgroede stridigheder fra Den gamle Verden. Europæiske krige kunne kun betyde besvær for Amerika.«

Det blev også en stadig større overbevisning i de første år med uafhængighed, at USA's rolle var ved at give resten af verden et magtfuldt eksempel. Befriet for aristokratiets generende bånd i Den gamle Verden var USA symbolet på en forfriskende eksperimenteren ned indskrænket regeringsmagt og individuel frihed. I denne ånd kunne USA både skabe handelsmæssig fremgang og sætte etiske standarder, som undertrykte folk overalt ville stræbe efter. Denne enestående mission krævede, at USA holdt sig på afstand af fremmede - især europæiske - forbund. De ville ikke blot bringe nationen i fare, men også sætte spørgsmålstegn ved dens faste holdning til frihed og derved undergrave tiltrækningen ved den amerikanske model.

„Af disse grunde blev isolationisme - eller rettere ikke-indblanding - grundlaget for republikkens udenrigspolitik. Fortalerne for ikke-indblanding skydede politiske og militære forpligtelser, men så gerne udbredelsen af handelsmæssige for-

bindelser. Thomas Jefferson påkaldte sig denne forskel, da han hævdede, at USA's politik skulle være at søge »fred, sanhandel og ærligt venskab med alle nationer uden at indgå i alliancer med nogen.«

Den tidligste detaljerede fremstilling af en udenrigspolitik, bygget på ikke-indblanding, findes dog i George Washington's afskedstale. Washington advarede sine medborgere mod »indgroede antipatier« mod bestemte nationer og »lidenskabelig begejstring« for andre. Det sidste var særlig lumskt, advarede han om, fordi det »skaber en illusion om ikke-eksisterende fælles interesser« og leder til »deltagelse i konflikter« og krige på de populære nationers side »uden passende tilskyndelse eller berettigelse«. Selv om han erkendte, at republikken måtte deltage i »midlertidige alliancer i ekstraordinære nødsituationer«, var Washington en klar tilhænger af en afstandtagen til verdenssituationen: »Den vigtigste regel for vor optræden over for andre lande er at udbygge samhandelen for at have så få politiske forbindelser med den som muligt.«

Ikke-indblanding ind i forfatningen

Nationens holden sig til ikke-indblanding nåede sit højdepunkt i årene efter Washingtons afskedstale (1797), men dens styrke var allerede tydelig i mange af de forudsætninger, som grundlovsfædrene lagde til grund, da Den grundlovgivende Forsamling mødtes i 1787. Strukturen i den nye forbundsregering kunne næppe bidrage til at forfølge verdenspolitiske ambitioner. Et meget vigtigt princip i forfatningen var dens læggen vægt på at sprede den politiske magt. Denne holdning var indbygget i princippet om føderalisme, som indebar en deling af myndigheden mellem delstaterne og centralregeringen. Et lignende princip blev indført på forbundsplan. Magten blev delt mellem tre ligestillede myndigheder, som hver især var i stand til at kontrollere den andens overtrædelser.

Den logiske begrundelse for magtdelingen blev også anvendt på det udenrigspolitiske ansvar. Ud fra en bekymring for de problemer, der var opstået i den konføderale tid, gav grundlovsfædrene præsidenten myndighed over den daglige udenrigspolitik. Yderligere gjorde de præsidenten til øverstbefalende over nationens forsvar. Men grundlovsfædrene gav også lovgiverne en betydelig udenrigspolitisk rolle. De tilstod Senatet retten til at »rådgive og samtykke«, før traktater blev sat i kraft. Kongressen som helhed fik retten til at godkende udvekslinger af militæret og til at bevilge de nødvendige midler. Denne

hindring for en udenrigspolitik, som bygger på indblanding, afspejlede grundlovsfædrenes dybe mistillid til stående hære, som blev udtrykt i James Madison's artikel i *The Federalist*, nr. 41, hvori det hed, at selv en lille hær »har sine ulemper. På langt sigt kan dens følger blive fatale«. Mest vigtigt er, at grundlovsfædrene gav Kongressen - ikke præsidenten - retten til at erklære krig. Og i den tids sprogbud betød »erklære« godkende eller begynde.

Det politiske system, som bidrager mest til at føre en indblandingspolitik, er en magtfuld enhedsregering, som domineres af en ledelse uden indskrænkninger, der har en betydelig beskatningsret og regulerende myndighed samt muligheden for at samle og underholde store, militære styrker. Den forfatning, der kom ud af mødet i Philadelphia, skabte den diametralt modsatte regeringsform. Ikke-indblanding var ikke kun det foretrukne princip for USA's udenrigspolitik, men også indbygget i nationens politiske struktur.

Grundlovsfædrene glemmes

USA har siden afvejet markant på adskillige områder fra den kurs, grundlovsfædrene satte; men det har på intet område været mere udtalt end på det politiske. Både indholdet i den nuværende udenrigspolitik og den måde, den føres på, krænker sandt at sige hver eneste forskrift for en ikke-indgrebspolitik, som blev udstukket af revolutionslederne. Det synspunkt, de forfægtede, er blevet omskrevet til uigenkendelighed. Resultaterne er nærmest katastrofale.

I dag er USA indvævet i multilaterale og bilaterale aftaler om at forsvare mere end 40 lande. Disse aftaler omfatter ikke kun velkendte traktater som NATO, Rio-Pagten og Den japanske Forsvarstraktat, men også en række mere obskure. Ydermere er USA bundet af en række uformelle løfter om hjælp. Landets »specielle forhold« til Israel efterlader ikke megen tvivl om, at det officielle USA vil bakke denne stat op i enhver konflikt i Mellemøsten - selv i mangel af traktatlige forudsætninger.

USA er også indgået i svage, men helt reelle forpligtelser som en følge af proklamationer fra præsidenten. Truman-doktrinen, som blev fremsat i 1947, bandt USA til at hjælpe venligtsindede lande i kampen mod såvel fremmed aggression som »bevæbnede mindretal«. Dette løfte har ingen definerbare geografiske begrænsninger, og det har således tjent som grundlag for politikernes verdensomspændende stræben efter at indkapsle kommunismen. For nylig har den såkaldte Reagan-doktrin bundet USA til at hjælpe anti-marxistiske oprørskræfter i adskillige venstreorienterede lande i Den tredje Verden og dermed føjet en ny dimension til Amerikas i forvejen meget udbrede udenrigspolitiske indblanding.

Omkostningerne ved indblanding

Fastklustringen til kollektive sikkerhedsstrategier har haft en tærende indflydelse på amerikansk livsførelse, værdier og institutioner. Alene i et menneskeligt perspektiv har omkostningerne været uhyre. Siden afskaffelsen af ikke-indblandingspolitikken i 1940'erne er næsten 400.000 unge amerikanere døde i kamp. Mere end 100.000 af dem mistede livet i Korea- og Vietnamkrigene - konflikter, hvis betydning for USA's sikkerhed i bedste fald var betydningsløs.

De økonomiske omkostninger ved indblandingspolitikken har ligeledes været ødelæggende. I de seneste 45 år har USA brugt næsten fire trillioner dollars (30.000000.000000 Dkr)

på militæret. Og hovedparten af denne enorme sum er ikke blevet brugt på fædrelandets forsvar. Earl C. Ravenal, der er senior fellow på Cato-instituttet, har samlet overbevisende materiale, der viser, at under Den kolde Krig blev mere end halvdelen af USA's »forsvarsbudget« brugt på støtte til sikkerhed for landets allierede eller vasalstater.

Sådanne byrdefulde forsvarsudgifter udgør en klar kontrast til den udenrigspolitik, bygget på ikke-indblanding, som var fremherskende i nationens første 150 år i selvstændighed.

Som historiker bemærkede Bruce Russett så sent som i 1938, at de amerikanske militærudgifter næppe oversteg en procent af bruttonationalproduktet. Under indblandingsregimet har det laveste efterkrigsniveau været 3,9 pct. i 1947. Efter Vietnamkrigen har det militære udgiftsniveau svinget mellem fem og syv procent - i øjeblikket er det ca. 6,5 pct.

Løjlighedsomkostningen ved øget militarisering kan man ikke se bort fra. Rigdom, som bruges på soldater og våben, kan ikke bruges på forbrugsgoder eller privat investering. Drænet er især svækkende i en omskiftelig verdensøkonomi, som i stigende grad er afhængig af højteknologi. For mere end ti år siden forudså Seymour Melman i *The Permanent War Economy*, at overdrevne militærudgifter ville slå USA's økonomiske vitalitet ned. Senere har Lloyd J. Dumas, der er adjunct scholar på Cato-instituttet, i *The Overburdened Economy* understøttet Melmans advarsel ved at præsentere sobre beviser for, at en betydelig undergravning allerede har fundet sted. Stifterne vidste, at et overdrevent militært etablissement truer såvel den økonomiske vækst som folkets frihed. Den lektie har mange af de efterfølgende tilsyneladende aldrig nemmet.

Det kejserlige præsidentembede

Indblandingspolitikken har også undergravet Amerikas politiske struktur. Den mest skæbnsvangre udvikling er den sygelige vækst i præsidentembedets kejsermagt. En dramatisk udvidelse af den udøvende magt, som fik en graverende indflydelse på systemet med balance og kontrol, skete samtidig med indførelsen af den verdensomspændende indblandingspolitik i begyndelsen af 1940'erne. I månederne forud for Pearl Harbour manøvrerede Franklin Roosevelt en tøvende nation frem mod krigen gennem en række enkelt-operationer. Da først USA officielt var med i krigen, overså han i endnu højere grad Kongressen. Væsentlige beslutninger, som blev aftalt med Storbritannien og Sovjetunionen - ikke kun om krigsførelsen, men også om efterkrigs-arrangementer - blev taget af den udøvende magt frem for gennem traktatfæstelse - for på den måde var Senatet udelukket fra beslutningsprocessen.

Roosevelts efterfølgere kopierede og udvidede endda hans arrogance. Harry Truman håned Kongressens rettigheder ved at blande USA ind i Korea-konflikten uden så meget som at bede om en beslutning, der godkendte det - endsige en erklæring af krigen. Senator Robert Taft betegnede rammende denne handling som »præsidentens komplette kup over myndigheden til at bruge landets væbnede styrker«.

Højdepunktet for det kejserlige præsidentembede oprandt, da både Lyndon Johnson og Richard Nixon hævdede at have ret til at tage beslutning om USA's deltagelse i Vietnam-krigen uden Kongressens godkendelse. (De afviste sågar Tonkin Gulf resolutionen som overflødig). I stedet indførte begge præsidenter en udvidet tolkning af deres forfatningsmæssige myndighed som øverstbefalende for de væbnede styrker og strikkede udviklede teorier sammen om »nedarvet« præsidentmagt.

Endelig i begyndelsen af 1970'erne krævede Kongressen nogle af sine udenrigspolitiske rettigheder tilbage, så i det mindste et skin af det kontrol- og balancesystem blev oprettet, som stifterne havde haft fremsyn nok til at indbygge. Krigsmagt-resolutionen, begrænsninger af USA's hjælpeprogrammer og forudsætninger om Kongressens indseende med efterretningstjenesterne afbødede de værste konsekvenser af det kejserlige præsidentembede. Dette fremskridt kan vise sig at være kortvarigt, idet Reagan administrationen er begyndt på en instrumenteret kampagne for at genindføre ubegrænset udøvende magt over udenrigspolitikken. De handlinger, den har iværksat med hensyn til Libanon, Grenada, Libyen, Nicaragua og Iran, er alle udtryk for en udenrigspolitik, der arrogant formuleres uden om Kongressen og det amerikanske folk. Forfatningens kontrol- og balancesystem ligger stadig i ruiner.

Det er vigtigt at forstå, at koldkrigere ikke ser det uindskrænkede præsidentembede som et mål i sig selv. De ser det nærmere som en magtfuld, om ikke uundværlig, vej til at gennemføre en udenrigspolitik, der baserer sig på indblanding. Forbindelsen er tydelig i udenrigsminister George Shultz' klagen over, at begrænsninger af »præsidentens fleksibilitet« efter Vietnam-krigen har gjort vort land svagere« og nødsaget det til at trække sig tilbage fra »ledelsen af verden«.

I Den kolde Krigs første år fordømte Senator Taft og andre konservative præsidentens kup over lovgivningsmagten og førte en resultatløs kamp for at få kontrol- og balancesystemet op at stå igen. I dag er det imidlertid de konservative, som fører an i forsvaret for det kejserlige præsidentembede. Redaktionen på Wall Street Journal synes specielt forliebt i udøvende overmagt: Den har brugt en række ledere på at fordømme Krigsmagt-resolutionen og på at hævde, at stifterne ønskede at give præsidenten ubegrænset myndighed over udenrigspolitikken. Denne revisionistiske påstand minder om noget fra George Orwells 1984. Disse interventionister vil have os til at tro, at stifterne - der var arvinger til den britiske Whig-tradition med dens mistillid til den udøvende magt - gav præsidentembedet en så enestående myndighed over udenrigspolitikken, som end ikke den britiske konge havde.

Undergravning af de politiske værdier

Den udenrigspolitik, der bygger på indblanding, har også undergravet grundlæggende amerikanske politiske værdier. Militær værnepligt har været en fremtrædende - stort set accepteret - side ved vort samfund gennem det meste af Den kolde Krig. Fremkomsten af en national sikkerheds-état under og lige efter 2. Verdenskrig førte ubønhørligt til et krav om konformitet, specielt på det udenrigspolitiske område. Også sådanne konservative kritikere af globalismen som Chicago Tribune's udgiver, Robert McCormick, og senatorerne Taft og Kenneth Wherry blev konfronteret med antydninger omkring deres fædrelandskærlighed. Liberale og radikale kritikere blev rutinemæssigt udsat for beskyldninger om illoyalitet. Efterhånden som Den kolde Krig blev værre, blev »loyalitet« en politisk besættelse. Det kulminerede i de krænkelser, der blev begået mod de borgerlige rettigheder i McCarthy-tiden.

Selv om det er nærliggende at afvise McCarthyismen som en uheldig afvigelse - et kollektivt hysteri, skabt og udnyttet af en politisk demagog - så vil en gennemgang af både den tidligere og senere udvikling kaste tvivl over denne optimistiske konklusion. En intolerance over for afvigere i udenrigspolitik-

ken, der var endnu mere intens end McCarthy-periodens, opstod under 1. Verdenskrig. En konflikt, der - ikke tilfældigt - også var den første væsentlige afvigelse fra Amerikas tradition for ikke-indblanding. Pacifister og andre modstandere af Amerikas indblanding blev truet, overfaldet og fængslet. På samme måde blev medlemmer af America First og andre »isolationistiske« grupper, der forsøgte at holde USA ude af 2. Verdenskrig, gentagne gange smædet som »pro-, fascistiske« og forfulgt af Roosevelt-administrationen. Undergravningen af borgerrettighederne sluttede heller ikke med McCarthy-æraen. Under hele Vietnam-konflikten måtte antikrigsorganisationer affinde sig med regeringens overvågning, infiltrationer og sprængning. For nylig er den kyniske »loyalitetspolitik« genopstået: Tilhængerne af indblanding angriber igen deres modstandere for at være »bløde over for kommunister«. Den tidligere kommunikationsdirektør i Det hvide Hus, Patrick Buchanan, brugte dette retoriske fif, da han hævdede, at en afstemning om USA's militærhjælp til contra-erne i Nicaragua ville vise, om kongresmedlemmerne var med præsident Reagan eller med Daniel Ortega og kommunisterne.

Ganske ligesom indblandingspolitikken har undergravet ytringsfriheden og andre borgerrettigheder hjemme, har den undergravet amerikanske værdier ude. Troværdigheden af USA's forpligtelser over for demokrati og økonomisk frihed sættes over styr, når politikerne i Washington anerkender og understøtter »venligtsindede« autokrater i Den tredje Verden. Imidlertid beskriver det officielle USA ofte sådanne tyranner som medlemmer af den frie verden samt yder økonomisk og militær hjælp for at holde dem ved magten, alt sammen i et forsøg på at skaffe sig vasalstater og vaccinere forskellige områder af verden mod sovjetisk indflydelse. Den stærke bølge af antiamerikanisme i Den tredje Verden kan kun forstås i lyset af dette forrædderi over for Amerikas arv.

John Quincy Adams hævdede, at en alvorlig korrumpation af de amerikanske værdier ville opstå, hvis Amerika afskaffede sin binding til ikke-indblanding. Amerika, sagde Adams, »tager ikke udenlands for at finde uhyrer, det kan ødelægge«. Derefter udstedte han denne profetiske advarsel:

»Det ved meget vel, at er det en gang indrullet under et andet banner end sit eget ... så vil det involvere sig ud over frigørelsens magt, i alle kriges interesser og intriger, af individuel griskhed, misundelse og ambition, som antager frihedens farver, men undergraver dens principper. De fundamentale leveregler for dets politik ville ubevidst skifte fra frihed til magt ... Det kunne blive verdens diktator. Det ville ikke længere regere i sin egen ånd.«

Det ville være hårdt arbejde at finde en mere præcis beskrivelse af Amerikas udenrigspolitik siden 2. Verdenskrig.

Indblanding i atom-alderen

Nationens afvigelse fra ikke-indblanding har ikke kun haft ubehagelige følger - den er også baseret på falske forudsætninger. Det 20. århundredes tilhængere af globalisme argumenterer typisk med, at den teknologiske udvikling har gjort »isolationistisk« politik forældet, og at fredselskende lande må gå sammen for at stoppe en aggressor eller blive offer for en deloghersk filosofi. Alliancer og andre former for kollektiv sikkerhed er derfor sagen, siger de.

Men at stole på kollektiv sikkerhed frem for ikke-indblanding udgør en farlig anakronisme. Engang var det i orden at argumentere med, at allierede kunne hjælpe med til at

afskrække en aggressor og dermed bevare freden. Men i den termonukleare tidsalder er allierede enten overflødige eller grundlæggende farlige. Washington-politikernes menageri af forbindelser og vasaller ville være uden betydning under et sammenstød mellem USA og Sovjetunionen om et emne af central betydning for begge supermagter. På den anden side kan USA og Sovjetunionen meget vel blive inddraget i en nuklear verdensbrand, antændt af ryggesløse vasaller. Der er mere end en ubetydelig mulighed for, at en tredje verdenskrig kan udvikle sig af konflikter mellem Israel og Syrien, Nord- og Sydkorea eller Pakistan og Indien, selv om de til grund liggende spørgsmål var af marginal betydning for de to supermagtsbeskyttere. I atomalderen er alliancer med Earl Ravenals præcise formulering dødbringende »smitteveje for krig«.

Stifterne udstak en kurs med indblanding, som tjente nationen godt i 150 år. Siden afvigelsen er USA drevet ind i en række blodige konflikter, har undergravet sin troværdighed ude og har lidt under skræmmende, hjemlige følger. Værst af alt er, at nationen har antaget en strategi, som mere risikerer end fremmer dens sikkerhed. En udenrigspolitik, der bygger på ikke-indblanding, er endnu mere nødvendig i dag, end den var, da republikken så dagens lys.

Kilde: Cato Policy Report, Vol. IX, No. 5, sept/okt 1987.
Oversættelse: Villy Dall.

Eksperterne er uenige om drivhuseffekt

CO₂-afgiften har til erklæret formål at reducere den såkaldte drivhuseffekt. Men blandt eksperterne er der mildt sagt uenighed om udgangspunktet.

Af Niels Erik Borges, redaktør.

Argumentet for at påføre Danmark en dårligere konkurrenceevne og gøre flere arbejdsløse er, at Danmark skal bidrage til at mindske mængden af kuldioxid i luften, da det får temperaturen til at stige: Drivhuseffekt. Målinger af gletcheris viser, at kuldioxidmængden er øget med ca. 20% over 135 år.

Eksperterne er ikke enige om den øgede kuldioxids indvirkning på temperaturen, hvorfor en indførelse ikke kan forsvares ud fra saglige hensyn, men udelukkende ud fra politiske. Disse underbygges af visse dommedagsprofetier, som alle kender til ørkesløshed, hvorfor jeg vil præsentere synspunkter, man normalt ikke hører i den politisk-videnskabelige debat.

Varmerapport

FN's klimapanel (IPCC), som består af over 1000 videnskabsmænd, udgav for et par år siden en rapport om globale klimaændringer. Flertallet mener, at der vil ske en global opvarmning på 3 grader Celsius inden 100 år; nogle mener mindre og andre mere. Men den videnskabelige usikkerhed er påfaldende, og i øvrigt kan man ikke afgøre en videnskabelig opdagelses sandhed gennem en simpel flertalsafgørelse. FN-rapporten er da også primært en sammenfatning af de forskellige videnskabelige analyser, der foreligger - med vægt på de stærke meninger.

For det første er der ikke enighed om, hvor meget temperaturen er steget; men IPCC regner med en temperaturforøgelse på 0,3-0,6 celsiusgrader over de sidste 100 år. Hovedparten af forøgelsen fandt sted indtil 1940, altså før CO₂ koncentrationen øgedes, og igen i 80'erne. Temperaturen faldt altså i tidsrummet 1940-70, hvor CO₂-udslippet steg mest.

De bedste landmålinger viser ingen temperaturforøgelse de sidste 100 år (K. Hansen, National Oceanic & Atmospheric Administration). En anden undersøgelse viser, at der ikke er sket en netto opvarmning på den nordlige halvkugle i 55 år (Patrick Michaels, University of Virginia). En mulig fejlkilde til, at nogle undersøgelser viser en markant temperaturstigning, kan skyldes, at de fleste måleinstrumenter er placeret i nærheden af storbyer i den vestlige verden, som grundet industrier og anden menneskelig aktivitet får lokaltemperaturen til at stige (heat islands-varmeøer).

I juni 1988 postulerede NASA videnskabsmanden James Hansen i en senatshøring, at 1988 ville blive det varmeste år nogensinde grundet drivhuseffekten. Problemet med Hansens prognoser var, da han skulle redegøre for et pludseligt temperaturfald i det østlige Stillehav og ikke kunne dette, da den computermodel, han arbejdede med, ikke havde medregnet havtemperaturerne! Havene dækker 73% af Jordens overflade. Der er stadigvæk ubesvarede spørgsmål med hensyn til havenes og atmosfærens indvirkning på hinanden. Øget CO₂ indhold stimulerer plantevækst, hvilket i sig selv medfører en reducere

luftens CO₂ mængde.

Vulkanerne

En anden vigtig årsag til klimaændringer kan være solpletaktivitet og vulkansk aktivitet, hvor den lave vulkanske aktivitet i 1920-30 og 80'erne falder sammen med temperatursvingninger. Eksempelvis bevirkede Krakataus udbrud i 1983, at temperaturen faldt med 0,3 celsiusgrader på verdensplan. Vi kan ikke forudsige vulkansk aktivitet, hvis udbrud medfører, at gasser sendes op i stratosfæren, hvor de skygger for solens stråler, hvilket medfører temperaturfald. En anden vigtig faktor for temperaturen på Jorden er de såkaldte solpletter, der er kolderere end resten af solen, hvorfor dens stråler bliver lidt svagere.

Menneskets brug af fossile brændstoffer som olie og kul medfører frigørelse af bl.a. CO₂. CO₂ udslippene har en forsinket virkning, mens partiklerne (aerosolerne) kun har kort tids effekt, hvorfor et mindre forbrug af fossile brændstoffer medfører en øget - og ikke en reduceret drivhuseffekt. James E. Hansen konkluderer, at vi ikke ved, om temperaturen vil stige eller falde ved brug af mindre fossilt brændstof (Nature, 1990, pp 713-719). Stephen Scheider, der er kendt fra tv, siger, at der kan være en vis sammenhæng mellem temperaturfaldet i perioden 1940-70 og øget brug af fossilt brændstof (Scientific American, 1989, pp 38-47); i parentes bemærket var det denne faktor, der i 70'erne fik visse videnskabsmænd, bl.a. Scheider, til at spå om en kommende istid.

Skydannelsen

En anden faktor er skydannelsen, som øges med CO₂ indholdet, og flere skyer betyder nedkøling. Øget CO₂ mængde er lig øget vegetation på land og i havet. Mere vegetation vil øge bindingen af CO₂. Disse to faktorer vil modvirke en eventuel temperaturstigning. En anden faktor, der kan komme til at spille en vigtig rolle, er den teknologiske udvikling, som kan ændre billedet totalt (bl.a. fissionsenergi eller øget brug af atomkraftværker).

Vi kan slå fast, at klimaet ændrer sig hele tiden grundet mange indbyrdes påvirkelige og afhængige faktorer. Videnskaben om fremtidens klima kan ikke på nuværende tidspunkt (desværre) udmøntes i en generel teori, alle kan tilslutte sig. Logisk må dette ikke medføre, at man på nuværende tidspunkt iværksætter dyre løsninger, om hvilke man ikke ved overhovedet har nogen positiv effekt. Ovennævnte videnskabelige teorier viser først og fremmest, hvor kompleks en kortlægning af klimaet er, da utroligt mange og indbyrdes afhængige faktorer spiller ind, som ingen af de mange beregningsmodeller endnu har kunnet tage højde for.

Hayeks begrundelse for liberalisme

Af cand. scient. pol. Christopher Arzrouni

Er Hayek konservativ?

Hayek bruger et kapitel i *Constitution of Liberty* til at forklare læserne, hvorfor han ikke er konservativ. Det skyldes to ting. Både et skel i den liberale tradition, og at Hayeks tanker i nogen grad kan siges at falde uden for den liberale tradition. Hans ideer går i USA typisk under betegnelsen »conservatism« i modsætning til »liberalism« i betydningen social-liberalisme (eller Hayeks betegnelse »rationalistic liberalism«). Han ser ingen virkelig forskel på denne og på socialismen. Om Hobouses værk »Liberalism« skriver han, at den rette titel burde have været »Socialism«. Han mener, at denne type liberalisme har været en af socialismens vigtigste allierede (CL:398).

Hayek betegner sig selv som liberal i klassisk forstand. Hans vigtigste intellektuelle forbilleder er John Locke, Adam Smith, Immanuel Kant og Carl Menger - men også en filosof som David Hume, der huskes for sin kritik af de samtidige liberales tro på naturretigheder, og en filosof som Edmund Burke, der normalt betragtes som konservativ. Hayeks syn på traditioner er bestemt ikke dogmatisk. Derfor kan man ikke kalde ham konservativ i ideologisk forstand.

»... the free man will insist on his right to examine and, when appropriate, to reject any tradition.« (FC:62).

Rettelsen af traditioner kan foregå løbende, men skal være i overensstemmelse med et generelt princip - det »negative«.

Hayeks placering i den liberale tradition

Hayek er svær at placere i liberal tankegang, idet han hverken synes at tage klart parti for en naturretslig eller en utilitaristisk tankegang. Hans store vægt på individuel frihed tyder bestemt ikke på utilitarisme. Han betragter klart frihed som et gode i sig selv (CL:6). På den anden side afviser han tanken om naturlige rettigheder. Han afviser overnaturlige begrundelser. Moralens forskrifter forudsætter ikke en autoritet, hverken menneskelig eller guddommelig, fra hvilken de udspringer. I det hele taget tror Hayek ikke på Gud (FC:139).

»Perhaps what many people mean in speaking of God is just a personification of that tradition of morals or values that keep community alive« (FC:140).

Moral - et produkt af evolution

For at forstå Hayeks liberalisme må man forstå hans syn på moral. Indholdet af de moralske konventioner er ikke uforanderligt. Moralske konventioner ændrer sig, ofte langsomt og ubemærket, i samklang med de behov, som de, der underlægger sig dem, har. Moralske konventioner er selv en del af den udviklende sociale orden.

Først og fremmest ser Hayek moralsk liv som en manifestation af spontan orden. Ligesom sprog og lov opstod moral som et uplanlagt, spontant produkt af menneskers samliv. Hayek har et evolutionært syn på moral, akkurat som på andre menneskelige traditioner. Han understreger, at moralen i et frit samfund hverken er instinktiv eller skabt rationelt. Den er en separat tradition mellem instinkt og fornuft (FC: 10).

Der finder en selektion af grupper sted på baggrund af den moral, de følger. En gruppe styrkes eller degenererer, alt efter hvilken type moral den følger (CL:67). De eneste religioner, der har overlevet den kulturelle selektion, er de, der støttede ejendomsretten og familien (FC:137). De samfund, der er styret af en moral, som ikke tillader afvigere og eksperimenter, har store ulemper. I dem kan man kun forkaste regler, hvis hele det samfund, der er styret af dem, går under (CL:67). Kan man ikke revidere sine regler løbende, mister man tilpasningsevnen. Det øger sandsynligheden for undergang.

Hayek skelner mellem to typer moral. Det er den medfødte moral, de instinkter, der giver os solidaritetsfølelse, altruisme osv. Og det er den udviklede moral (mellem instinkt og fornuft), som fx anerkendelsen af ejendomsret, ærlighed osv. Den medfødte moral passer bedst til små stammesamfund. Den udviklede moral blev skabt af og støtter »the extended order« (FC:70). Den udviklede moral bygger hverken på rationalitet eller videnskabelighed (FC:136). Men vi skylder den vores eksistens.

»If we bear these things in mind, we can better understand and appreciate those clerics who are said to have become somewhat sceptical of the validity of their teachings, and who yet continued to preach them because they feared that a loss of faith would lead to a decline of morals« (FC:137).

De moralske regler er et gode i sig selv, fordi de sørger for at opretholde den udvidede orden og civilisationen (CL:67). At lære, hvordan man skal opføre sig, er kilden til indsigt, forstand og forståelse. Ikke omvendt. Mennesket er ikke født rationelt eller godt. Det er blevet opdraget til at være det (FC:21).

Men de moralske regler er også instrumentelle i den forstand, at de hovedsagelig medvirker til opnåelsen af andre menneskelige værdier (CL:67).

At moralske regler er et gode i sig selv, er ikke ensbetydende med, at han holder dogmatisk på dem. Han bestrider ikke, at man med forsigtighed, ydmyghed og stødvist (»in a piecemeal way«) kan kritisere og forkaste traditionelle institutioner og moralske principper (FC:8). Ændringen af de traditionelle regler er først og fremmest en sanering: Man forsøger at opnå konsistens i lovkomplekset og fjerner modstridende love (NS:299).

Afvisning af den »naturalistiske fejlslutning« Troen på, at moralske regler ikke er uforanderlige, kan umiddelbart lyde som etisk relativisme. Men, som han skriver i *Constitution of Liberty*:

»It is, of course, a mistake to believe that we can draw conclusions about what our values ought to be simply because we realize that they are a product of evolution. But we cannot reasonably doubt that these values are created and altered by the same evolutionary forces that have produced our intelligence« (CL:36).

Hayeks argument her er, at vi ikke kan bruge resultatet af den sociale evolution som en standard til at løse moralske dilem-

maer - men snarere, at vi er nødt til at anerkende, at vore moralske konventioner er resultatet af en lang evolutionær proces. Vi kan ikke regne med, at vore moralske regler vil være uændrede over tid eller fra sted til sted; men dette er ikke det samme som moralsk relativisme. Vi har selv skabt vore værdier - vi kan ikke tilskrive dem en ydre oprindelse. Men herfra er der langt til den moralske relativisme.

»To put it crudely, while we know that all these values are relative to something, we do not know to what they are relative« (SP:38).

Hayek nægter at begå »den naturalistiske fejlslutning« - at slutte mellem »er« og »bør«. Det er ikke, fordi noget overlever den naturlige selektion, at det får moralsk værdi.

»I do not claim that the results of group selektion are necessarily 'good' any more than I claim that other things that have survived in the course of evolution, such as cockroaches, have moral value« (FC:21).

Den moral, der tillader menneskene at overleve, er også den, der selv overlever selektionen. Det giver den selvfølgelig ikke noget krav på moralsk overlegenhed. Men at den tillader os at overleve, er ikke så galt endda (FC:70). Hayek holder på, at individuel frihed skal kunne begrundes. Ellers er det umuligt at overbevise mennesker, der ikke umiddelbart betragter frihed som højeste moralske værdi: Dette er ikke ensbetydende med, at han tager afstand fra frihed som højeste moralske værdi (CL:6). Men det betyder, at hans syn på frihed får et utilitaristisk præg. Det ser ud, som om han ikke klart skelner mellem »er« og »bør«.

Utilitarisme

Hvis resultatet af individuel frihed ikke viste, at nogle livsformer er mere succesrige end andre, ville meget af begrundelsen for den forsvinde (CL:85). Frihedens formål er at give mulighed og opmuntring til en maksimal brug af individernes evner (CL:95). Civilisationens vækst afhænger af, at friheden giver maksimal mulighed for uheld (CL:29). Hvis vi var alvidende, ville der ikke være mange gode begrundelser for frihed (FC:29).

Hayeks begrundelser for frihed er klart nytteprægede. Men ikke utilitaristiske i gængs forstand. Hayek tager klart afstand fra den gængse form for utilitarisme - »act utilitarianism« - hvor man bedømmer enhver handling på dens resultater. Dette syn tager ikke højde for menneskets uvidenhed. Vi kan ikke kende konsekvenserne af vore handlinger. Vores uvidenhed gør regler nødvendige. Hvis mennesket var alvidende, ville der slet ikke være brug for regler (LLL 2:17-23).

Hayek mener ikke, vi skal bruge utilitarisme til at afgøre praktiske spørgsmål. Vi har ganske enkelt ikke viden nok til at afveje alle konsekvenserne af vore handlinger. Vi er generelt bedre tjent med at følge abstrakte regler.

»... the justification of any particular rule of law must be its usefulness (...) [but] only the rule as a whole must be so justified, not its every application« (CL: 159).

Dette kunne tyde på, at Hayek var regel-utilitarist; at han mener, at hver enkelt regel begrundes med en nyttebetragtning. Men det er forkert. Hayek mener, at regler har en funktion som del af et overordnet system, og deres funktion kan kun forstås som en del af dette. Den eneste form for nyttebetragtning, Hayek anlægger, er en abstrakt hypotetisk nytte for hele samfundet - ikke en nytte, der kan kendes af aktørerne i samfundet (LLL 2:22-23).

Hayek er »system-utilitarist«, tilhænger af »generic utilitarianism« (SP:88). Hayek kan kaldes systemutilitarist i den forstand, at han mener, at nyttens rolle ikke er preskriptiv eller praktisk, men snarere en standard, efter hvilken man evaluerer hele systemer af regler eller principper.

Han hævder, at et system af regler skal bedømmes på, om det maksimerer et ukendt individs chance for at opnå sine egne ukendte formål (SP:173). Vi behøver ikke at acceptere de eksisterende sociale regler; vi kan reformere dem stykvis. I og med, at han tager udgangspunkt i et ukendt individs muligheder for at få opfyldt sine behov, opstår der en parallel til Rawl's model om rationelt valg bag et slør af uvidenhed (LLL 2:xiii).

Liberalismens kantianske inspiration

Troen på frihed indebærer, at man ikke sætter sig til dommer over andres værdier. Man hindrer dem ikke i at nå deres mål, så længe de respekterer andres privatsfære (CL:79). Dette svarer til Kant's »kategoriske imperativ«.

Individuel frihed er et resultat af lighed loven«. Hayek understreger, at »rule of law« ordentligt forstået og konsekvent/konsistent pålagt nødvendigvis må beskytte den personlige frihed.

Mange af Hayeks kritikere har ment, at »rule of law« ikke garanterer mod stærkt undertrykkende love (Gray 1984:63). For Hayek opererer ikke med grundlæggende ukrænkelige menneskerettigheder. »Rule of law« siges kun at kunne beskytte personlig frihed, hvis den allerede har inkorporeret stærke moralske rettigheder til frihed. Den Kantianske universabilitets-test er (isoleret set) næsten uden substans. Undertrykkende love vil kunne overleve inden for denne ramme, så længe lovgiverne er intelligente nok til at undgå at nævne bestemte grupper eller individer.

Men universabilitets-testen kan ses som mere end noget formelt. Den gør mere end at udelukke nævnelser af grupper eller individer i lovgivningen. Den pålægger et konsistens-kriterium mellem lignende sager, dvs ikke-diskriminering og moralsk neutralitet.

Når universabilitets-testen beskrives således, udelukker den næsten alle former for økonomisk interventionisme, som gavner en gruppe frem for en anden - og den udelukker også »moralistisk« politik.¹

Hayeks argument er, at de liberale legale principper kan deduceres ved at bruge den Kantianske universabilitets-test på den legale ordens principper.

»It will be noticed that only purpose-independent formal' rules pass this (Kantian) test« (SP:168).

Hayek mener, at »universabilitets-testen« i sig selv er negativ, idet den går ud på at fjerne inkonsistente regler (SP:166).

For Hayek forudsætter universabilitets-testen, at de tilfaldte aktiviteter skal være konfliktfri. Ønsket om konfliktfrihed medfører, at regler må stemme overens. Dette kriterium har »positive« regler svært ved at leve op til, fordi et pålæg kan gå på tværs af et andet. Siden et »positivt« formål ikke må fremmes på beløstning af et andet, vil »negative« regler have langt lettere ved at leve op til kravet om konfliktfrihed. »Negative« regler sameksisterer meget lettere, idet de kun fortæller, hvad folk ikke må gøre. Hayek mener derfor, at kravet om konflikt-frihed nødvendigvis må medføre »negative« regler. Disse »negative« retsregler kan udvikles ved konsistent at bruge den lige så negative universabilitets-test på de regler, samfun-

det har arvet.

»Positive« regler er svære at blive enige om i store samfund. Det er langt lettere at blive enige om »negative« regler. Derfor mener Hayek, at »negative« regler fremmer livet i udvidede samfund, hvor »positive« regler kun kan bruges i stammesamfund.

Når retfærdighedsreglerne er »negative« (har form af forbud), forhindrer de krænkelsen af menneskers privatsfære. Kun abstrakte regler, der giver hver enkelt en privat-sfære, kan give et konfliktfrit aktivitetsmønster. Dette betyder, at kravet om lighed for loven / »rule of law« / i sig selv vil fremtvinge en regel om retmæssige krav på frihed og på privat ejendomsret. Hayek mener, at hvis den eksisterende lovgivning bliver reformeret i Kantiansk retning, vil den nødvendigvis maksimere friheden.

Hayeks påstand er, at hvis man bruger den Kantianske test på den legale orden, vil der automatisk udspringe en lige frihed til alle mennesker. Så »rule of law« indeholder måske ikke nødvendigvis frihedsbegrebet som en del af definitionen, men snarere en frihedsmaksimerende regel. Sagt på en anden måde, så indeholder Hayeks teori ikke oprindelige moralske rettigheder, men »kun« retten til en privatsfære.

Hayek mener i forlængelse af sin Kantianisme, at menneskers forskellige moralske konventioner har en fast eller konstant kerne. Her står han i gæld til David Hume. Hume mener, at de moralske konventioner, der opstår spontant mellem mennesker, alle har visse lighedstræk. Hayek mener, at stabilitet i ejerskab, overdragelse ved frivillighed og overholdelse af løfter følger naturligt af hans opfattelse.

» Though the rules of justice be artificial, they are not arbitrary. Nor is the expression improper to tall them laves of nature; if by natural we understand what is common to any species, or even if we confine il to mean what is inseparable from the speciescc (SPA 13).

Noter:

1. Hayek tager da også afstand fra moralistisk politik i forordet til »Defending the Undefendable« af Walter Block. Bogen er et systematisk forsvar for de ellers undertrykte / illegale / ildesete professioner som prostituerede, ågerkarle, pushere, sortbørs taxichauffører m.fl. Som Hayek skriver i forordet:

»Looking through ‚Defending the Undefendable‘ made me feel that I was once more exposed to shock terapy by which, more than fifty years ago, the late Ludwig von Mises converted me to a consistent free market position. Even now I am occasionally at first incredulous, and feel that ‚this is going too far‘, but usually find in the end that you are right. (...) A real understanding of economics demands that one disabuses oneself of many dear prejudices and illusions«.

Litteraturliste:

F.A. Hayek:

VT: Vejen til trældom, Forlaget i Haarby, 1981.

CL: The constitution of Liberty, Routledge & Kegan Paul, 1960/1975.

SP: Studies in Philosophy, Politics & Economics, Routledge & Kegan Paul, 1967.

FC: The Fatal Conceit, The University of Chicago Press, 1988.

LLL: Lave, Legislation & Liberty, Routledge & Kegan Paul, 1982.

NS: New Studies in Philosophy, Politics & Economics, and the History of Ideas, Routledge & Kegan Paul, 1978.

Anmeldelser

Kapitalismens oppkomst.

Max Weber
Forlaget Ratio, 1986. 200 sider.

Kapitalismen er ondskaben i socialismens eventyr og associeres med attenhundretallets fri investeringer: Børmagnater med den høje sorte hat osv. Denne bog giver et fint modstykke af facts, som beskriver denne tidsalders fremskridt og disses sammenhæng med økonomisk frihed. Tidsalderen er bestemt værd at beskæftige sig med, hvis man mener, der kan læres af historien.

Positivt ved bogen er, at Adam Smith og lignende tænkere ikke anføres som centrale forudsætninger for tidens mirakler.

Man har lært af »korn, som fandtes af den blinde høne,« Marxismens historieskrivning, nemlig at store personligheder er et produkt af tidsånden og ikke omvendt, ganske ligesom

Watts dampmaskiner og snease af naturlove opfundtes og opdagedes næsten samtidigt flere steder. I øvrigt kan samtlige dyrearter, hvis individer tænker videre end dagen og vejen (og det er ganske mange) kaldes kapitalistiske, og ethvert menneskesamfund før vort århundrede kan kaldes kapitalistisk, om end kirke- og diktatormagt har ført til mindre modificeringer. I

begrænsede tidsperioder er de naturlige reguleringer bragt lidt på afveje. At vort århundredes intellektuelle har bragt os særlig meget på afveje, giver ikke grund til at forbeholde ordet kapitalisme for det netop forgangne århundrede. Man bør ikke se attenhundretallets kapitalisme hverken som de »onde gamle« eller (som denne bog har en svag, men uheldig tendens til) som en guldalder.

Bo Warming

BOP

Walt Disney Co.
Serieforlaget, Jumbobog nr. 140: Anders And på opdagelse.
256 sider, kr. 27,50.

Den seneste liberalistiske udgivelse på dansk er ikke en bog fra Bertel Haarder om, hvordan man effektiviserer folkeskolen, men derimod Jumbobog nr. 140 »Anders And på opdagelse.«

Det meste af bogen består af ordinære halvmorsomme Walt Disney historier, men de sidste små 50 sider er en sand

lækkerbissen for frihedselskere. Historien hedder BOP og handler om, hvorfor staten - repræsenteret ved bystyret i Andeby - altid giver anledning til ansvarsforflyttelse og nedbrydning af ethvert fredeligt samarbejde.

Andeby er i opløsning. Al offentlig ejendom er ved at falde fra hinanden, fordi ingen respekterer den »fælles« ejendom eller som Anders And udtrykker det: »Hvis de andre opfører sig dårligt, hvorfor skal jeg så opføre mig pænt som den eneste?«

Byggeriet af en motorvej ligger stille fordi byens bureaukrater - stemplerne - strejker for at få lønforhøjelse. Kommunens kasse er tom, og byrådet i Andeby har bedt Joakim von And om hjælp, men

Joakim nægter at gå med på byrådets »tax and spend«-politik, så kommunen går til byens mest fremtrædende gældsekspert: Anders And.

Toppen af Laffer-kurven er nået: Skatten kan ikke sættes højere op, for så vil Joakim flytte fra byen. Anders »Keynes« And foreslår, at man låner sig ud af problemerne. Borgmesteren synes, at ideen er alle tiders, så det bliver besluttet at udstede obligationer - også kaldet Beviser Om Penge (BOP).

I starten går det godt. Indbyggerne i Andeby synes, at BOP er en fin investering, og pengene strømmer ind i kommunens kasse. Dette giver borgmesteren blod på tanden, og snart udstedes nye BOP for at finansiere nye prestigeprojekter.

Som med al statslig falskmøntneri går det hurtigt nedad bakke. For at få pengene til at fortsætte med at rulle ind, må kommunen sætte renten op på BOPerne, hvilket betyder at

bankerne også må sætte renten op, hvorfor virksomhederne holder op med at investere. Investeringerne falder, priserne stiger, og befolkningen bliver mere og mere mistroisk overfor kommunens keynesianske kreditpolitik.

Billedet vender, da det viser sig, at Joakim von And har opkøbt en stor mængde BOP og kræver gælden udbetalt. Da kommunen ikke kan betale, må den overlade en motorvej til Joakim. Snart vil alle have deres penge, og kommunen har kun den mulighed at privatisere alle sine aktiver: Lyskurve og affaldscontainere overtages af private. Snart blomstrer byen, og det vises, hvordan privatiseringer giver ansvar og respekt for ejendom.

Historien er krydret med bl.a. Public Choice teori og den østrigske skoles kreditteori m.m. - og er dermed ikke kun interessant for den liberalistiske tegneserieelsker, men også for den pseudointellektuelle, der gerne vil have en alternativ indfaldsvinkel til økonomisk teori.

Lars Christensen

Hore og madonna på kjærleikens øy.

Turistrapport från Syden.

Åshild Ulstrup

Det Norske Samlaget, 1987.

»Manden er Mand her. Han udstråler styrke og selvtillid.«

»Hjemme er mænd og kvinder så lige ... Hernede bliver jeg noget mere. Fyrene ser op til mig. Jeg føler mig som Kvinde.«

»Jeg bliver friere her, mere mig selv og sådan, som jeg er inderst inde.«

Sådan beskriver skandinaviske kvinder deres ferietilværelse i det græske øhav. Den norske journalist Åshild Ulstrup har interviewet norske og svenske piger, der ferierer på Cypern. Ifølge Ulstrup er 2/3 af de norske turister enlige kvinder, og det er ikke kun antikke monumenter, kvinderne kommer for at opleve.

I denne lille og provokerende bog har Åshild Ulstrup samlet indtryk fra skandinaviske kvinders sexeventyr med rigtige cypriotiske mænd. Bogen er interessant læsning. Og det tankevækkende består selvfølgelig ikke i pikante beskrivelser mellem frigjorte kvinder fra Norden og forvirrede unge, græske mænd. Interessant er det, når skandinaviske kvinder selv giver udtryk for, at deres søgen efter sex i Syden er en reaktion mod

ligestillingen derhjemme. »Hjemme er mænd og kvinder så lige.« »hjemme går fyrene kedelige omkring og siger ikke noget.« »det er inspirerende at blive sat pris på som kvinde.« - er udsagnene fra kvinderne. Det, kvinderne søger på Cypern, er alt det, de selv gennem årtier har bekæmpet derhjemme.

Bemærkelsesværdig er også cyprioterne reaktion på charterturisterne. »Mændene i Skandinavien må være idioter.« siger en cypriotisk gut på 19 år. »Vi ville aldrig tillade kæresten at rejse alene på ferie.« Og ifølge hild Ulstrup medfører de skandinaviske kvinder frigjorte sexvaner et voldsomt pres på de lokale indbyggers livsmønstre. Cypriotiske kvinder føler, at øen bliver invaderet af mennesker med fremmede og ubehagelige skikke. Hvorfor? - spørger den lokale befolkning uforstående. »Pigerne fra Skandinavien ønsker ikke at tage noget alvorligt.« siger en cypriotisk mand.

Det forargelige i bogen er ikke adfærden, men holdningen der skildres. For mig handler bogen om selvbedrag.

På bagsiden skriver Åshild Ulstrup: »For nogle er dette en chokerende rapport om kønskynisme. For andre er det en fortælling om frie kvinder, der møder frie mænd.« Selvbedraget består i at tro på, at der er en forskel her.

Henrik Gade Jensen

Jenseits des Grossen Oktober.

Das Laboratorium der Moderne Petersburg 1909-1921.

Karl Schlogel

Siedler Verlag, 1988. 542 sider.

Når imperier går til grunde og nye stormagter kommer til, skal historiebøgerne som oftest også skrives om. Kun bøger af virkelig værdi overlever. De fleste fortjener kun skraldespanden.

En bog, der har sin aktualitet foran sig, er Karl Schlogels værk om Skt. Petersburg i årene før og efter den russiske revo-

lution i 1917. Da bogen blev skrevet i 1980erne, hed byen stadig Leningrad, og kun fantasten kunne tænke sig noget anderledes. Men Schlogel skildrer med imponerende rigdom af detaljer byen Skt. Petersburg, som den tog sig ud i slutningen af zarstyret og før Lenin ensrettede kulturlivet.

Schlogels bog er levende kulturhistorie, hvor fokus lægges på det miljø, der gav sig udslag i litteratur, teater, kunst filosofi og arkitektur. Det er, som han selv siger, en slags »fysiologi af en bykultur.« Som sådan minder bogen om de mere kendte

skildringer af Wien omkring århundredskiftet eller Walter Benjamins værk om Paris.

Schlogels bog er blot mere indgående og videnskabelig med masser af illustrationer. Den berømteste gade i metropolen, Nevskij-prospektet, beskrives indgående med gamle fotografier af de vigtigste bygninger. Og arkitekters storslåede, men aldrig virkeliggjorte forslag til nye pragtbygninger og krystalpaladser afbildes. Masser af jugendstil.

Og de mange intellektuelle klikker og Avant Garde tidskrifter skildres. Udtrykket »intelligencija« stammer oprindeligt fra russisk. Og selvom jeg kun kender få af de toneangivende intellektuelle, der refereres til, så er det alligevel fascinerende læsning. Skt. Petersborg var i årene før oktoberrevolutionen en åndelig smeltedigel for allehånde ideer, »det

modernes laboratorium,« hvorfor byen også var et rent klon-dike for en bestialsk bandeleder som Lenin.

»Den mest reflekterede by i verden,« kalder Dostojevskij Skt. Petersborg, hvor også de fleste af hans romaner foregår. »Et spejlbillede af en ensom planet,« kalder digteren og Nobelpristageren Josef Brodsky sin fødeby.

I 1922 bliver de sidste oppositionelle udvist af byen. Professorer, kunstnere, litterater og læger tvangsdeporteres med skib til Tyskland, hvis de ikke allerede er flygtet. Og Skt. Petersborg går ind til 70 års totalitær istid, som forhåbentlig nu er slut. Ved at læse Schlogels bog, bliver man klar over, hvad der er gået tabt.

Henrik Gade Jensen

Den offentlige løgner

Den offentlige løgner, studier i svensk Moralism.

Torgny Segersted

Forlaget Ratio, 1988. 120 sider.

Løgn er et stort og grimt ord. Denne bog vover det, behændigt, i sit forsøg på at forklare socialismens næsten-sejr i Sverige.

De halve sandheder, fortællinger, inuendos, osv. er et netværk, næsten en del af sproget i forbuds-Sverige (og Danmark), som vanskeliggør, at folk tænker frit. Med sit begreb nysprog

og grelle eksempler hentet fra Stalin-barbarismens propaganda indledte Orwell debatten om det væsentlige og vanskelige emne (hvis man ikke vil sige, at den indledtes med folkeeventyr som Kejserens nye Klæder, som H.C. Andersen satte på papir). Forbavsende få har bidraget til denne debat, siden »1984« for 45 år siden forfattedes; men her er et godt forsøg, selvom de mange eksempler fra svenske medier gør dele af bogen uinteressante for danskere.

Bo Warming

EGO

Martin König & Claus Alvdahl, red. Medlemsblad for Selskabet til fremme af Den frie Tanke og ideen om Det frie Samfund. Nr. 1, 1993. 24 sider, medlemskab kr. 100 årligt.

Ideen bag EGO er at man hver gang vil debattere et bestemt emne ud fra et libertariansk/anarkistisk perspektiv. Det første nummer beskæftiger sig således med indvandrere og flygtninge og ser på nogle af de spørgsmål, som ofte diskuteres i medierne. Bladets ideologiske fundament er et stærkt naturretligt syn på det enkelte individ, så debatten koncentrerer sig forståeligt nok om de krænkende statsindgreb, som nægter fremmede adgang til Danmark. Vedrørende problemet om fremmedes ret til at videreføre deres egen kultur, som ofte står i modsætning til deres »pligt« til at indordne sig det danske samfund, skal svaret derfor findes i individets rettigheder. Alle er selvfølgelig berettigede til at bo, hvor de vil, såfremt ejeren af den pågældende grund accepterer det, men samtidig er de selvfølgelig forpligtigede til at respektere andre mennesker. I en af artikler af folkene fra Frihedsfronten i Sverige, som selv har gjort en aktiv indsats for at hjælpe illegale flygtninge, lyder det: »Man har ret til at spise hvad man vil, og man har ret til, hvad man lyster, så længe man ikke krænker andre menneskers

ejendom eller frihed.«

Set i sammenhæng med fjernelse af alle støtteordninger ligger der selvfølgelig et naturligt incitament for de fremmede i at integrere sig i samfundet. Ønsker man ikke at blive integreret eller formår man det ikke, betaler man også selv prisen, da man derved ofte vil forværre sine indtjeningsmuligheder. Selve spørgsmålet om flygtninge/indvandrere behandles ganske godt, men en mere praktisk orienteret artikel om de økonomiske fordele, åbne grænser vil betyde for den almindelige dansker, ville ikke have været af vejen.

Den sidste artikel om flygtninge er skrevet af Martin König, hvor han ganske rigtigt påpeger, at højrefløjen ikke er racistisk, men derimod altid har været præget af respekten for andre mennesker. Han burde måske have påpeget, at racisme er rent ud uforenelig med libertarianismen, fordi liberalismen er en individualistisk ideologi, mens al form for racisme nødvendigvis er kollektivistisk syn som muliggøre fordomme baseret på ydre egenskaber såsom f.eks. hudfarve.

I alt et ganske fornuftigt blad som leverer en række gode argumenter for åbne grænser og afskaffelse af velfærdsstatens hjælpetyranni.

Christoffer Boe

The Ethits of Redistribution

Bertrand de Jouvenel

LibertyPress, 1990. 100 + XVIII sider, £6.00 hardback, £2.50 paperback. Indledning af John Gray.

Denne lille bog, der er baseret på to forelæsninger, som forfatteren gav i 1949, behandler et meget specifikt emne, men gør det præcist og elegant. Almindeligvis går kritikken af redistribution især på den skade, den forvolder samfundsøkonomien via reduktionen af individets incitament til at engagere sig i økonomisk aktivitet. Dermed accepterer man som udgangspunkt redistributionistens postulat om, at visse sociale værdier står i direkte modstrid med økonomisk frihed. Dette er ikke alene uforeneligt med liberalistisk tankegang, men reducerer også den principielle debat om redistribution til en ret beset uinteressant diskussion om, hvilken balance der skal skabes mellem »hjerteløs kapitalisme« og »menneskelige behov.«

En anden grund til at holde sig ude af incitamentsdebatten er mere af strategisk end af principiel karakter. I 1940'erne var den typiske redistributionist også tilhænger af økonomisk vækst og dermed villig til at indgå et fornuftigt kompromis. Idag kan man som følge af diverse økologiske dommedagsprofetier se selv borgerlige politikere lefle for økonomisk nulvækst som politisk målsætning. Hvis den udvikling fortsætter, vil redistributionens negative effekt på økonomiske incitamenter ende med at blive regnet for et gode snarere end et onde.

Set i dette lys, er Jouvenels betragtninger af stadigt stigende betydning. Hans udgangspunkt er at ignorere incitamentsdiskussionen fuldstændigt og i stedet koncentrere sig om redistributionens etiske og moralske aspekter. Dette giver debatten om redistribution en helt ny dimension, thi Jouvenel opnår at vise, at redistribution skader selve de sociale værdier, som den har som sine erklærede mål. Og det er en kritik, der virkelig er svær for redistributionisten at greje.

Interessant er også appendikset om en ren redistributionsmodel, hvor Jouvenel forestiller sig, at der sættes minimums- og maksimumsgrænser for indkomster, idet tilskuddene til de fattigste finansieres med en 100% skat på alle indkomster over det fastsatte loft.

Med basis i indkomsttallene for Storbritannien 1947-48 viser han, at det vil være nødvendigt at sætte loftet »far lower than anyone seems willing to contemplate,« hvis overførslen til de fattige skal finansieres af skatten på de høje indkomster. Og så har han endog forudsat, at de høje indkomster ikke vil falde på trods af 100%-skatten.

Konsekvenserne er tankevækkende. Hvis det virkelig ikke er muligt at finansiere en rimelig redistribution fra rig til fattig via skatter, så lever velfærdsstaten på en løgn. Det er ikke redistribution fra rig til fattig, vi praktiserer. Det er en formålsløs redistribution fra alle til alle.

HC Hansen

LIBERTAS

Principdeklaration

Libertas er en uafhængig og ikke-partipolitisk gruppe af individer, bragt sammen i arbejdet for et åbent samfund baseret på den frie tanke og den fri markedsøkonomi samt troen på hvert enkelt menneskes, værdighed og integritet som absolutte værdier.

Vi anser følgende rettigheder for at være ukrænkelige og fundamentale for opretholdelsen af et frit og menneskeværdigt samfund og dermed også i opposition til enhver statsautoritær holdning, såvel til »højre« som til »venstre« i det politiske spektrum.

Libertas tror på hvert enkelt menneskes ret til:

- Liv, frihed og retmæssigt erhvervet ejendom.
- Frit at udveksle tanker, varer og tjenester af enhver art og på enhver måde på det frie marked.
- At danne frivillige forsamlinger for at tilfredsstille individuelle menneskelige behov for venskab, tryghed, velfærd og kultur.
- Alene eller gennem disse forsamlinger at efterstræbe ethvert livsmål og sæt af værdier og at fremme disse gennem fredelig overbevisning af andre individer.

Præsidium

Charlotte Albjerg, Bo Andersen, Michael O. Appel, Christopher Arzrouni, Christoffer Boe, Kristoffer Bohmann, Mikael Bonde-Nielsen, Niels Erik Borges, Otto Brøns-Petersen, Henrik Carmel, Lars Christensen, Villy Dall, Rasmus Dalsgaard Nielsen, Flemming Friese-Jensen, Torben W. Grage, HC Hansen, Jens Frederik Hansen, Morten Holm, Gunnar Jacobsen, Jarl Kure, Peter Kurriid-Klitgaard, Ole Kvist, Kristian Kyndi Laursen, Kenth Kærhøg, Jens Løgstrup Madsen, Mike Polczynski, Arne Steen Jensen, Palle Steen Jensen, Steen Steensen, Tage Sværke Jessen, Dan Terkildsen, Anette Thomsen, Finn Ziegler, Per Ørum-Hansen.

Rådgivende Kollegium

Professor Norman P. Barry
University of Buckingham,
Storbritannien

Professor Walter Block
College of the Holy Cross,
De forenede Stater

Ing. Hubert Jongen
Libertarisch Centrum,
Belgien

Selskabet Libertas

Som medlem/abonnent modtager du:

- Tidsskriftet Libertas hver måned.
- Invitationer til møder, konferencer, etc.

Desuden kan du benytte dig af selskabets kontakter til organisationer i andre lande og deltage i internationale konferencer.

Kontingentet dækker perioden frem til førstkomende april.

Kontingent for 1993/94..... kr. 200,00

Kontingent indbetales på Girobank kontonr. 80 80 5 77

eller fremsendes pr. check til forretningsføreren.

Husk fuldstændig angivelse af navn og adresse.

Tillæg for levering udenfor Danmark

Prioriteret levering (A prioritaire):

Færøerne	kr. 20,00
Grønland	kr. 100,00
Norden	kr. 40,00
Øvrige Europa	kr. 60,00
Øvrige udland	kr. 100,00

Ikke-prioriteret levering (B économique): 90% af ovenstående.

Kontakter

Forretningsfører
HC Hansen
Vestagervej 27
2900 Hellerup
Tlf.: 3162 34 70

Sekretær
Lars Christensen
Lybækgade 4, 1. th.
2300 København S
Tlf.: 3154 76 61

Professor Leonard P. Liggio
Institute for Humane Studies,
De forenede Stater

Dr. Madsen Pirie
Adam Smith Institute,
Storbritannien

Professor Murray N. Rothbard
University of Nevada,
De forenede Stater